

MADDE 9.2 BİLDİRİMİ

Öner ve Türk Dava Grubu (no. 51962/12); Akçam Dava Grubu (no. 27520/07); Şener Dava Grubu (no. 38270/11) ve Artun ve Güvener Dava Grubu (no. 75510/01)/Türkiye

Davalarına İlişkin Olarak

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ DERNEĞİ (İFÖD)

Tarafından Sunulmuştur

03 Mayıs 2021

İfade özgürlüğünü savunan ve destekleyen bağımsız bir sivil toplum kuruluşudur

DGI İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü Genel Müdürlüğü

AİHM Kararlarının İnfazı Dairesi

F-67075 Strazburg Cedex

FRANSA

03.05.2021

Öner ve Türk Dava Grubu (no. 51962/12); Akçam Dava Grubu (no. 27520/07), Şener Dava Grubu (no. 38270/11) ve Artun ve Güvener Dava Grubu (no. 75510/01) davalarına ilişkin olarak İFÖD tarafından yapılan Madde 9.2. bildirimidir.

1. Bu bildirim amacını, Türk yetkililerin Öner ve Türk Dava Grubu (no. 51962/12),¹ Akçam Dava Grubu (no. 27520/07),² Şener Dava Grubu (no. 38270/11)³ ve Artun ve Güvener Dava Grubu (no. 75510/01)⁴ dava grubu kapsamında belirlenen **genel önlemlerin ısrarla tam ve etkili bir şekilde yerine getirilmemesi** üzerine Bakanlar Komitesi'ne güncel gelişmeler hakkında bilgi sunulmasıdır. Bu bildirim, kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşu olan ve Türkiye'de düşünce ve ifade özgürlüğünü korumayı ve geliştirmeyi hedefleyen İfade Özgürlüğü Derneği tarafından hazırlanmıştır.

Arka Plan ve İFÖD'ün Ocak 2020 Tarihli Madde 9.2 Bildirimi

2. Bu bildirimde ele alınacak dava grupları temel olarak başvuru sahiplerinin **ifade özgürlüğüne haksız bir müdahalede bulunulması** ile ilgilidir. Ceza yargılamalarında başvuru sahiplerinin yasal dayanak Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu'dur. Bakanlar Komitesi tarafından, AİHM'in tespitlerine atıfla belirtildiği üzere mevzuattaki ilgili hükümler 'kanun kalitesi' şartını sağlamamaktadır.
3. İFÖD, **22.01.2020**⁵ tarihinde Madde 9.2 bildiriminde bulunmuştur. İFÖD bildiriminde, Öner ve Türk; Şener ve Akçam dava grupları bakımından mevcut yasal düzenlemelerin

¹ **Öner ve Türk Dava Grubu**, özellikle ceza yargılamaları yoluyla ifade özgürlüğüne haksız müdahalede bulunulması ve bunun sonucunda caydırıcı etkiye sebep olunan 41 davadan oluşmaktadır. Bu grup, esasen 3713 sayılı Kanun'un 6/2 ve 7/2, **yasadışı örgüt lehine propaganda yapmak** ve Türk Ceza Kanunu md. 215, **suçu ve suçluyu övmek** suçları ile ilgilidir.

² **Altuğ Taner Akçam Dava Grubu**, yedi davadan oluşmaktadır. Bu davalar, TCK md. 301, yargı ve askeri kuruluşlar dahil olmak üzere **Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin Kurum ve Organlarını Aşağılama Suçu** ile ilgilidir.

³ **Nedim Şener Dava Grubu**, beş davadan oluşmaktadır. Bu dava grubu gazetecilerin makul ve yeterli sebepler olmaksızın **suç örgütüne yardım ve yataklık etmek, terör örgütüne mensubu olmak, Anayasal düzeni devirmek** gibi suçlamalarla tutuklanması ile ilgilidir. Söz konusu suçlamaların yasal dayanağı TCK md. 309, 312, 314 ve 220/7'dir.

⁴ **Artun ve Güvener Dava Grubu** yedi davadan oluşmaktadır ve bu dava grubu TCK md. 125/3 ve 299 hükümleri kapsamında kamu görevlilerine ve **Cumhurbaşkanı'na hakaret** suçlamaları ile başvuru sahiplerinin ifade ve basın özgürlüğüne yönelik haksız bir müdahalede bulunulması ile ilgilidir.

⁵ DH-DD(2020)92, 22.01.2020.

Sözleşme'nin 10. Maddesi bakımından tam ve etkili bir koruma sağlamadığını belirterek bu kapsamda istatistikler ve örnekler sunmuştur. İFÖD, Hükümet tarafından bildirilen mevzuat değişikliklerinin Hükümet'in iddia ettiği şekilde sonuç doğurmadığını bildirir. İFÖD ayrıca ilgili hükümlerin öngörülebilir olmaması ve demokratik toplum standartlarını sağlamaması itibarıyla, değişikliklerin Türk Ceza Kanun'unu ve Terörle Mücadele Kanun'unu AİHM'in içtihadında belirtilen gereklilikleri ve Komite'nin beklentilerini karşılamadığını bildirmiştir. Bu sebeple, İFÖD, mevzuat değişikliklerinin ve Hükümet tarafından verilen bilgilerin yanıltıcı olduğuna dair örnekler sunmuştur.

4. 28.01.2020 tarihinde, Hükümet, İFÖD'ün bildirimine cevaben bir bildirimde⁶ bulunmuştur ve bu cevabı takiben 25.02.2020 tarihinde tekrar bildirim⁷ sunmuştur. Hükümet, detaylı bir bilgi vermeksizin veya İFÖD tarafından belirtilen endişeleri dikkate almaksızın, mevzuatta yapılan değişikliklere dair açıklamalarını tekrarlamış ve İFÖD tarafından sağlanan **resmi istatistiklerin spekülatif** olduğunu belirtmiştir. Hükümet, açıklamalarına temel oluşturabilecek hiçbir istatistiki veri sağlamamıştır.

Bakanlar Komitesi'nin 1369. Toplantısı, 3-5 Mart 2020 (DH) – Sonuçlar

5. Bakanlar Komitesi, 1369. Toplantısında “Türkiye’de ceza hukukunun gazetecileri ve eleştirel veya popüler olmayan görüşleri savunan kişileri cezalandırmak için orantısız bir şekilde kullanılması sorununun 20 yılı aşkın bir süredir birçok karar kapsamında Komite tarafından incelendiğini” ve ayrıca ilk derece mahkemelerinin ifade özgürlüğüne⁸ gerekli saygıyı göstermediğini belirterek konuyla ilgili AİHM nezdinde bekleyen başvurulara⁹ atıfta bulunmuştur. Bu kapsamda, Komite yetkililerden gelişme kaydedildiğine dair **somut işaretlerin sunulması** ve **kovuşturma ve mahkûmiyet sayılarına dair açık istatistiki verilerin sağlanması**¹⁰ talebinde bulunmuştur. Komite, ayrıca Hükümet'in yargılanan, mahkûm edilen ve **tutuklanan** gazeteciler ile ilgili olarak **ileri sürülen iddialara dair detaylı bilgi** vermesini istemiştir. Komite'ye göre bu bilgilerin sağlanması Komite'nin gerçekte mevcut olan durumu tespit edebilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır.
6. Komite ayrıca, kamu görevlilerine ve Cumhurbaşkanı'na hakaret suçları ile ilgili olan Artun ve Güvener Dava Grubunu nitelikli izleme usulüne göre izleme kararı almış ve denetimini ‘ karmaşık problem’¹¹ adı altında ve genel önlemler kapsamında yapacağını belirtmiştir. Artun ve Güvener Dava Grubu, bu bildirimde belirtilen diğer dava grupları ile birlikte değerlendirilecektir.

Türk Yetkililerin Nisan 2021 Tarihli Eylem Planı

⁶ DH-DD(2020)92, 30.01.2020.

⁷ DH-DD(2020)180, 25.02.2020.

⁸ Bakanlar Komitesi'nin 1369. Toplantısı (DH) Mart 2020, 6. Karar.

⁹ Bakanlar Komitesi'nin 1369. Toplantısı (DH) Mart 2020, 11. Karar

¹⁰ Bakanlar Komitesi'nin 1369. Toplantısı (DH) Mart 2020, 7. Karar

¹¹ Bakanlar Komitesi'nin 1369. Toplantısı (DH) Mart 2020, 10. Karar

7. 07.04.2021 tarihinde,¹² yetkililer yeni bir eylem planı sunmuştur. Hükümet'in 07.04.2021 tarihli bildirimini fazlasıyla gecikmiştir ve Komite tarafından 03.05.2021 olarak belirlenen son tarihin geçilmiş olması sebebiyle İFÖD gibi diğer sivil toplum kuruluşlarının daha kapsamlı bildirimlerde bulunması mümkün olmamıştır. Her ihtimalde, Hükümet, Komite'nin **talep etmiş olduğu ve ihtiyaç görülen bilgileri** sağlamamıştır.
8. 87 sayfalık bildirimde, hükümet, bireysel önlemlere dair güncel bilgileri vermiş ve önceki eylem planlarında Komite'nin dikkatine sunmuş oldukları mevzuat değişikliklerini tekrarlamıştır. Eylem planında, Hükümet, yerel mahkeme kararlarına dair emsaller sunarak söz konusu kararların (Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi kararları dahil olmak üzere) tutukluluk iddiaları bakımından AİHM'in ilgili içtihadı ile uyumlu olduğunu iddia etmiştir. Yetkililer, mevzuatta ve Anayasa'da yapılan değişiklikler ile birlikte, Avrupa standartlarının yerel düzeyde sağlandığını ve kararların infazı ile ilgili olarak denetim usulünün işletilmesine gerek kalmadığını belirtmiştir.
9. Hükümet ayrıca verilecek eğitimler ve farkındalık artırıcı çalışmalar ve 2019 tarihli Yargı Reformu Stratejisi ile olduğu kadar 02.03.2021 tarihli yeni İnsan Hakları Eylem Planı kapsamında belirlenen ilkeler ile gelişme sağlanacağını bildirmiştir.

İFÖD'ün Gözlemleri

10. İFÖD'ün bildirimini Hükümet tarafından 07.04.2021 tarihinde yapılan bildirim kapsamında Bakanlar Komitesi'ne güncel gelişmelere dair bilgi vermeyi hedeflemektedir. Bildirim ayrıca, *Öner ve Türk Dava Grubu*; *Akçam Dava Grubu*, *Şener Dava Grubu* ve *Artun ve Güvener Dava Grubu*¹³ ile ilgili olarak genel önlemlerin tam ve etkili bir şekilde uygulanması üzerine mevzuatta ve uygulamada yaşanan gelişmeler ile birlikte eksikliklere dair bilgi sağlayacaktır. İFÖD, AİHM ve Bakanlar Komitesi tarafından tespit edilen karmaşık ve yapısal problemlerin aşağıda açıklanacak nedenlerle devam ettiği görüşündedir.

I. Öner ve Türk Dava Grubu

11. 07.04.2021 tarihli Eylem Planı'nda Hükümet bir önceki bildirimini tekrarlamıştır ve bir kez daha ilgili hükümlerde (Terörle Mücadele Kanunu'nun 6/2, 7/2. maddeleri ve TCK'nin 215. maddesi) yapılan değişikliklerin bu hükümleri Sözleşme standartlarına uygun hale getirdiğini belirtmiştir. Ancak, her ne kadar Bakanlar Komitesi Ekim 2019'da Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesinde yapılan değişiklikleri¹⁴ memnuniyetle karşılamış ise de 'mevzuatta yapılan değişikliklerin yapısal bir değişikliğe yol açacak düzeyde olmadığını' ifade etmiştir.
12. Adli uygulamalar bakımından, Hükümet, Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi içtihatlarına dair emsaller sunmuştur.¹⁵ Ancak, Hükümet tarafından sunulan kararlar ifade ve basın özgürlüğü hakkı ile ilgili olarak süregelen eksiklikleri yansıtmamaktadır. Aralarında **eski HDP**

¹² DH-DD(2021)379, 07.04.2021.

¹³ Bakanlar Komitesi'nin 1369. Toplantısı (DH) Mart 2020, 10. karar

¹⁴ CM/Notes/1369/H46-33, 05.03.2020

¹⁵ DH-DD(2021)379, 07.04.2021, §§ 355, 365, 368, 380.

milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu'nun ve **gazeteci** Melis Alphan'ın¹⁶ da bulunduğu yargılamalar dahil ancak bununla sınırlı olmaksızın ilk derece mahkemeleri tarafından görülen yakın tarihli yargılamalar aşağıda açıklanacağı üzere Terörle Mücadele Kanunu'nun 7/2. maddesinden kaynaklı yapsal problemlere örnek oluşturmaktadır.

13. Hükümet, Eylem Planı'nda Bölge Adliye Mahkemesi kararına karşı Yargıtay nezdinde itiraz hakkı imkânı getirilmesini ifade özgürlüğünün korunması için sağlanan yeni bir güvence olarak açıklamıştır. Ancak, söz konusu yeni itiraz hakkı ifade özgürlüğüne yönelik hukuka aykırı müdahalelere karşı hukuki bir çözüm imkânı getirmemektedir. Aksine, getirilen yeni usulün Anayasa Mahkemesi'ne yapılacak **bireysel başvuru süresini durdurması ve yeniden başlatması** itibariyle mağdurların Strasburg Mahkemeleri'ne başvuruda bulunmasını geciktirmektedir. Aşağıda özetlenen Yargıtay'ın yakın tarihli kararları bu iddiayı destekler niteliktedir.
14. İki eski milletvekili Selahattin Demirtaş ve Sırrı Süreyya Önder, 17.03.2013 tarihinde Nevruz kutlamalarındaki açıklamalarının Terörle Mücadele Kanunu'nun 7/2. maddesi kapsamında terör örgütü lehine propaganda yapmak olarak değerlendirilmesi sebebiyle yargılanmıştır. Her iki siyasetçi de 07.09.2018 tarihinde İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından mahkûm edilmiştir. Aynı mahkeme kararıyla, Demirtaş, 4 yıl 8 ay ve Önder 3 yıl 6 ay hapis cezasına çarptırılmıştır. İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi'nin kararı İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi tarafından 04.12.2018 tarihinde onanmıştır ve karar kesinleşmiştir.
15. Demirtaş ve Önder 31.12.2018 tarihinde birbirlerinden bağımsız olarak Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunmuştur.¹⁷ Anayasa Mahkemesi 03.10.2019 tarihinde Sırrı Süreyya Önder'in ifade özgürlüğü hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Bu kararı takiben, yargılama İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde tekrar başlatılmıştır. 04.10.2019 tarihinde Ağır Ceza Mahkemesi, Anayasa Mahkemesi'nin kararına uygun olarak Sırrı Süreyya Önder'in beraatine karar vermiştir.
16. Buna karşılık, Demirtaş'ın bireysel başvurusu, Önder'in bireysel başvurusundan ayrı değerlendirilmiştir. Anayasa Mahkemesi, Demirtaş başvuru yaptıktan sonra 7188 Sayılı Kanun ile yapılan mevzuat değişiklikleri dikkate alınarak başvurusunun söz konusu değişiklikler kapsamında yeni hukuk yollarını da tüketmesi gerektiğini belirterek Demirtaş'ın başvurusunu kabul edilemez bulmuştur.
17. Ancak, Anayasa Mahkemesi, Demirtaş'ın bireysel başvurusunu Önder'in başvurusundan ayrı değerlendirmiştir. Anayasa Mahkemesi, Demirtaş'ın bireysel başvurusundan sonraki bir tarihte 7188 Sayılı Kanun ile getirilen iç hukuk yolunu tüketmediği gerekçesiyle Demirtaş'ın başvurusunun kabul edilemez bulmuştur. Anayasa Mahkemesi'nin kararını takiben Demirtaş, İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi'nin kararına karşı Yargıtay nezdinde

¹⁶ 2015 yılında, Melis Alphan sosyal medya hesabı üzerinden Diyarbakır'daki Nevruz Kutlamaları ile ilgili bir fotoğraf paylaşmıştır ve fotoğrafın altına 'Instagram'da bu fotoğrafı paylaştım ve şikayetler üzerine Instagram fotoğrafı kaldırdı. Hoşgörümüz bu kadar!'. Melis Alphan'ın Terörle Mücadele Kanunu'nun 7/2 Maddesi uyarınca cezalandırılması talep edilmiştir. Dava derdesttir ve Mayıs 2021 tarihinde karara bağlanacaktır.

¹⁷ Sırrı Süreyya Önder, Başvuru No: 2018/38143, 03.10.2019.

temyiz talebinde bulunmuştur. Ancak, 26.04.2021 tarihinde, Yargıtay, Bölge Adliye Mahkemesinin mahkûmiyet kararını onamıştır. Yargıtay, Selahattin Demirtaş'ın temyiz başvurusunda, Sırrı Süreyya Önder'in açıklamaları ile aynı gün yapılan başka bir açıklama hakkında Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu Sırrı Süreyya Önder kararındaki hukuki değerlendirmeyi dikkate almamıştır.

18. Her ne kadar Anayasa Mahkemesi, Önder'in 3 yıl 6 ay hapis cezasına çarptırılmasının Anayasa'ya aykırı olduğuna karar vermiş ise de Yargıtay, Demirtaş'ın söz konusu hüküm kapsamında verilen en ağır cezalardan olan 4 yıl 8 aylık hapis cezasının orantılı olduğuna karar vermiştir. Her iki açıklamanın benzer içeriklere sahip olmasına ve aynı gün yapılmış olmasına karşılık mahkemelerin nasıl ve hangi sebeple farklı sonuçlara ulaştığını anlamak güçtür. En azından, söz konusu çelişkili durum, Terörle Mücadele Kanunu'nun 7/2. maddesinin tutarsız bir şekilde uygulandığını kanıtlamaktadır. Bakanlar Komitesi tarafından değerlendirildiği üzere mevzuatta yapılan değişiklikler yapısal bir değişikliğe sebep olacak düzeyde değildir.
19. Bununla beraber, Bölge Adliye Mahkemesi kararlarına karşı itiraz etme hakkı veren yenilikler ifade özgürlüğünün korunması bakımından koruma sağlamamaktadır. Aksine, söz konusu itiraz hakkı bireylerin Anayasa Mahkemesi'nden karar almasını geciktirmektedir. Nitekim, Anayasa Mahkemesi, Önder kararını 03.10.2019 tarihinde bir buçuk yıldan biraz uzun bir sürede vermiştir. Demirtaş ise aynı günkü eylemleri sebebiyle hakkında verilen cezalara karşı en azından 3-5 yıl daha Anayasa Mahkemesi'nin kararını bekleyecektir. Bir başka deyişle, Demirtaş, 7188 Sayılı Kanun ile getirilen yeni hukuki çare sebebiyle 6 yıla yakın bir süre kaybetmiştir. İFÖD, bu sebeple, Hükümet'in 7188 Sayılı Kanun ile ilgili olarak yaptığı açıklamaların reddedilmesi gerektiği görüşündedir.
20. Komite'nin bununla beraber eski HDP Milletvekili ve insan hakları savunucusu olan Ömer Faruk Gergerlioğlu'nun Terörle Mücadele Kanunu'nun 7/2 hükmü kapsamında olan yargılaması ile ilgili olarak bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu yargılama, yetkililerin meclis üyelerinin terör propagandası suçlamasıyla nasıl yargılandıklarına örnek oluşturmaktadır. Gergerlioğlu, popüler bir İnternet sitesinde PKK'nın Hükümet'in atması gereken adımlara dair açıklamalarına yer verilen <https://t24.com.tr/haber/pkk-devlet-adim-atarsa-baris-1-ayda-gelir,356032> adresindeki **'PKK: Devlet adım atarsa barış 1 ayda gelir'** başlıklı haberini paylaşması sebebiyle yargılanmıştır. Söz konusu makale ve URL adresini paylaşan Gergerlioğlu 'Bu çağrı hakkıyla değerlendirilmeli' açıklamasında bulunmuştur. Haberi yapan muhabir ve İnternet sitesinin yayın yönetmeni yanında söz konusu paylaşımı yapan başka kimse de yargılanmamıştır. İlginç bir şekilde, haberle ilgili hiçbir erişim engeli kararı verilmemiştir ve makale bugün dahi erişime açıktır. Yargılanan tek kişi olan Gergerlioğlu siyasi kimliği sebebiyle seçilmiştir.
21. Yargılama sürecinde, Gergerlioğlu milletvekili seçilmiş ve buna rağmen Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesi kendisini 21.02.2018 tarihinde 2 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırmıştır. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesi cezayı onamış ve Gergerlioğlu, Demirtaş davasında olduğu gibi, Bölge Adliye Mahkemesi kararına karşı 7188 Sayılı Kanun ile getirilen yenilikler kapsamında temyiz yoluna başvurmuştur. Temyiz incelemesinde,

28.01.2021 tarihinde, Yargıtay 16. Ceza Dairesi kararı onamıştır. Gergerlioğlu'nun mahkumiyetini onarken her iki mahkeme de Strasburg standartlarını uygulamamıştır. Gergerlioğlu hakkında verilen hapis cezası 02.04.2021 tarihinde infaz edilmeye başlamıştır.¹⁸

22. Dolayısıyla, Hükümet tarafından ileri sürülen iddiaların aksine, mahkeme kararları Sözleşme standartlarına uygun değildir. İFÖD hala TCK'nin 215 ile 216. maddeleri ve Terörle Mücadele Kanunu'nun 7/2 ile 6/2 hükümlerinin Sözleşme ve AİHM'nin içtihatları ile düzenlenen öngörülebilirlik ve belirlilik gerekliliklerini sağlamadığı görülmektedir.
23. Son olarak, Hükümet, yakın tarihli Eylem Planı'nda herhangi resmi bir istatistik paylaşmamıştır.

II. Nedim Şener Dava Grubu

24. Şener Dava Grubu, özellikle, yeterli ve suçlamalar ile ilgili uygun gerekçelerin yokluğunda gazetecilerin terör örgütüne yardım ve yataklık etmek veya anayasal düzeni ortadan kaldırmak gibi ciddi suçlamalar sebebiyle tutuklanması hakkındadır. Nisan 2021 tarihli bildiriminde, hükümet herhangi bir istatistik veya yerel mahkemelerin kararına dair emsal sunmamıştır. Buna karşılık, Hükümet, İFÖD tarafından ayrı bir bildirim sunulan 30.03.2021 tarihli Işıkırık Dava Grubu ile ilgili bildirimine¹⁹ atıfta bulunmuştur.
25. Hükümet'in Komite tarafından talep edilen istatistiki verileri sunmaması karşısında İFÖD ilk Madde 9.2 bildiriminde sunmuş olduğu istatistikleri hatırlatır ve bu istatistikleri 2020 yılında 2019 yılı ile ilgili olarak yayınlanan resmi istatistikler ile günceller. Adalet Bakanlığı'nın 2010-2019 yılları ile ilgili Adli İstatistikleri 'ne göre TCK'nin 314. maddesinde tanımlanan silahlı örgüt kurmak, yönetmek veya silahlı örgüte üye olmak suçundan **1.543.258 kişi hakkında soruşturma yürütülmüştür. (Bkz. Ek-1)** Sadece 2016-2019 yılları arasında 1 milyondan fazla kişi (**1.367.733**) hakkında TCK'nin 314. hükmünden kaynaklı soruşturma yürütülmüştür. 2020 yılına dair istatistiki verilerin henüz mevcut olmamasına karşılık 600.000'in üzerinde devam eden yargılama veya derdest dosya bulunmaktadır.
26. Son olarak, Komite tarafından talep edilmiş olmasına karşılık, hükümet güncel hiçbir istatistik sunmamıştır ve tutuklu bulunan gazetecilerin durumuna dair bilgi vermemiştir. İFÖD'ün Ocak 2020 tarihli bildiriminden bu yana genellikle gazeteciler ancak ağırlıklı olarak Kürt basını terör ile bağlantılı suçlar sebebiyle yargılanmakta ve mahkûm edilmektedir. İFÖD, ilk bildiriminde, Özgür Gündem çalışanları ile dayanışma içerisinde olan 38 Nöbetçi Özgür Gündem Genel Yayın Yönetmeni'nin terör örgütünün açıklamalarını yaymak, yayınlamak ve terör propagandası yapmak suçlamaları ile Terörle Mücadele Kanunu'nun 7/2. maddesinde tanımlanan suçundan yargılandıklarını belirtmiştir. İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesi, Mart 2021 tarihinde hüküm kurmuştur ve gazetenin çoğunluk hissedarı Kemal Sancılı, sorumlu yazı işleri müdürü İnan Kızılkaya, yayın yönetmeni Zana Kaya ve yayın yönetmeni Eren Keskin hakkında **toplam 21 yıl hapis cezasına hükmetmiştir**. Karara karşı yapılan istinaf başvurusu Bölge Adliye Mahkemesi nezdinde derdesttir.

¹⁸ Başvuru Anayasa Mahkemesi önünde derdesttir.

¹⁹ DH-DD(2021)379, 08 Nisan 2021, §§ 383-385.

III. Altuğ Taner Akçam Dava Grubu

27. Altuğ Taner Akçam Dava Grubu, TCK'nin 301. maddesi (Eski TCK md. 159) hükmünün sebep olduğu kovuşturma/mahkûmiyet veya kovuşturma tehdidi ile bağlantılı olarak özgürlük ve ifade özgürlüğü hakkının ihlal edilmesinden kaynaklanan yapısal ve karmaşık problemler hakkındadır. *Altuğ Taner Akçam/Türkiye* kararında²⁰, Mahkeme, TCK'nin 301. maddesi hükmünde kullanılan ifadelerin '**kabul edilemeyecek düzeyde geniş**' olması itibariyle bu durumun '**öngörülebilirlik şartının yerine getirilememesine sebep olduğu**' gerekçesiyle söz konusu hükmün '**yasa kalitesinde**' olmadığı sonucuna varmıştır.
28. Komite, 1369. Toplantısında, Hükümeti, mevzuatta değişiklik yapmaya davet etmiş ve Hükümete, önceki kararları ve AİHM'in açık içtihadı dikkate alınarak gecikmeksizin TCK'nin 301. maddesini gözden geçirmek çağrısında bulunmuştur.²¹ Hükümet'in 08.04.2021 tarihli son Eylem Planı'nda herhangi bir mevzuat değişikliğinden ve/veya sonuç odaklı bir önlemden bahsedilmemektedir.
29. Bununla beraber, Komite 1369. Toplantısında kovuşturmasına izin verilen davaların sayısında artış gözlemlendiğini belirtmiştir. (Altuğ Taner Akçam kararında belirtildiği üzere (para. 77) yüzde 8'den sırasıyla 2018 yılında yüzde 30 ve 2019 yılında yüzde 20) Hükümet, **herhangi yeni bir istatistik** bildirmemiştir ancak konu ile **ilgili** emsal kararlar sunmuştur. Yetkililer, son Eylem Raporu'nda binlerce soruşturma ve kovuşturma dosyası arasından sadece müstehcen ve küfürlü ifadeleri seçmiştir. Hükümetin beyanlarının aksine İFÖD TCK'nin 301. maddesinin devleti ve devletin kurumlarını eleştiren kişileri cezalandırmak üzere kullanıldığı görüşündedir. Aşağıdaki örnekler, bu yaklaşımı açıkça ortaya koymaktadır.
30. Ana muhalefet partisi olan CHP'ye üye olan **Mahir Başarır**, 2020 yılında tank palet fabrikasının Katar'a satılması üzerine yaptığı eleştiriler sebebiyle TCK'nin 301. maddesi uyarınca ceza soruşturmasına tabi tutulmuştur. Başarır, tank palet fabrikasının Katar'a satılmasını ordunun Katar'a satılması olarak yorumlamıştır. Cumhurbaşkanı'nın sözcüsü ve Savunma Bakanı, Başarır'ın ifadelerini hedef almıştır ve Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı bir açıklama yayınlarak Başarır hakkında soruşturma başlatıldığını belirtmiştir.²² Bununla beraber, **sade bir vatandaş**, Cuma namazı çıkışında AKP Başkan Vekili Mahir Ünal'a yönelik olarak "*Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni tanımıyorum, Devleti tanımıyorum*" şeklinde eleştirileri sebebiyle açıklamalarının akabinde polis tarafından gözaltına alınmıştır. Vatandaş hakkında TCK'nin 301. maddesinden hareketle soruşturma başlatılmıştır.²³ Son olarak, Türkiye'deki bir havalimanında çıkan tartışma sırasındaki ifadeleri sebebiyle Alman bir dışı gözaltına alınmıştır. Bagajını beklediği sırada meydana gelen tartışmada, Alman dış hekimi '*İşte siz Türkler böylesiniz, Türkiye herhangi bir şekilde demokratik bir ülke değildir*'

²⁰ Altuğ Taner Akçam/Türkiye, no. 27520/07, 25.10.2011, § 95.

²¹ Bakanlar Komitesi'nin 1369. Toplantısı, CM/Del/Dec(2020)1369/H46-33, 3-5 Mart 2020.

²² Sputnik News, "CHP'li Başarır Hakkında 301 Uyarınca Soruşturma Başlatıldı", <https://tr.sputniknews.com/turkiye/202011291043311314-chpli-basarir-hakkinda-sorusturma-baslatildi/>

²³ Bianet, "Devleti Tanımıyorum Diyen Genç 301'den Gözaltına", <https://m.bianet.org/bianet/siyaset/239223-devleti-tanimiyorum-diyen-genc-301-den-gozaltina-alindi>

şeklinde ifadelerde bulunmuştur. Alman dış hekimi gözüaltına alınmış ve TCK'nin 301. maddesi uyarınca hakkında soruşturma başlatılmıştır.²⁴

31. Hükümet'in açıklamalarının aksine, savcıların, 2014 yılından bu yana hükümete ve devlet kurumlarına yönelik eleştirileri susturmak amacıyla TCK'nin 301. maddesine her zamankinden daha çok başvurduğu noktasında şüphe bulunmamaktadır. İFÖD, TCK'nin 301. maddesi ile ilgili olarak ilk Madde 9 bildiriminde sunmuş olduğu istatistikleri hatırlatır ve bu istatistikleri 2020 yılında 2019 ile ilgili olarak yayınlanan resmi istatistikler ile günceller. 2018'e kıyasla (9.555 soruşturma başlatılmıştır) 2019 yılında savcılar TCK'nin 301. hükmüne dayanarak 13.574 soruşturma başlatmıştır, bu durumda 2018 yılına kıyasla soruşturma sayılarında yüzde 42 artış meydana gelmiştir (bkz. EK-2). Akşam başvurusunun karara bağlandığı 2011 yılından bu yana TCK'nin 301. maddesi hükmü ile bağlantılı olarak **43.269** soruşturma başlatılmıştır ve sadece **18.802** soruşturma kapsamında 'kovuşturmaya yer olmadığı' kararı verilmiştir. Ayrıca, 2014 yılında sadece 207 kovuşturma bulunmaktayken bu sayı 5 yılda yaklaşık 8 kat artarak 2019 yılında 1610 kovuşturma gerçekleşmiştir. Mahkûmiyet kararları da ciddi seviyede artmıştır. 2014 yılında sadece 16 kişi hakkında mahkûmiyet kararı ve 22 kişi hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması ("HAGB") kararı verilmiştir. 2019 yılında ise 342 kişi mahkûm edilmiş ve 370 kişi hakkında HAGB kararı verilmiştir.
32. Komite'nin, ceza soruşturmaları ve yargılamalar ile ilgili olarak Hükümet'e güncel ve detaylı istatistikleri sunmak ve söz konusu istatistikler ile ilgili olarak yorumda bulunmak üzere ısrarcı olması gerekmektedir.

IV. Artun ve Güvener Dava Grubu

33. Artun ve Güvener Dava Grubu, başvurucuların Cumhurbaşkanı'na Hakaret (TCK'nin 299. maddesi) ve Kamu Görevlisine Hakaret (TCK'nin 125/3. maddesi) suçlarından hüküm giymeleri sebebiyle ifade özgürlüğü haklarına yönelik haksız bir müdahalede bulunduğu hakkındadır.
34. Hükümet, Bakanlar Komitesi'ni mevzuat değişikliklerinin ve yerel mahkeme kararlarının Sözleşme standartlarına uygun olduğu konusunda bilgilendirmiştir. Hükümet, kullanılan ifadelerin ifade özgürlüğü kapsamında korunduğu ve AİHM kararlarına atıfla suçun unsurlarının gerçekleşmediği ile ilgili olarak Yargıtay ve yerel mahkemeler tarafından verilen emsal kararlara atıfta bulunmuştur.
35. İFÖD, 14.12.2020 tarihinde Pakdemirli ve Artun ve Güvener Dava Grupları ile ilgili Madde 9.2 bildiriminde bulunmuştur.²⁵ Bu bildirimde, İFÖD, hükümetin seçmiş olduğu kaynaklara atıfla Yargıtay ve yerel mahkeme içtihadına yönelik yeterli değerlendirmenin yapılamayacağını belirtmiştir. İFÖD, ayrıca Hükümet'in son beş yıl içerisinde Cumhurbaşkanı, Başbakan ve diğer siyasetçiler tarafından yapılan suç duyuruları kapsamında soruşturma, kovuşturma ve mahkûmiyetlere dair istatistiki herhangi bir veri sunmadığını

²⁴ Cumhuriyet, "Alman dış hekimine TCK 301'den dava: Ülkesine dönemiyor," <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/alman-dis-hekimine-tck-301den-dava-ulkesine-donemiyor-1795234>

²⁵ DH-DD(2020)1162, 14.12.2020.

gözlemlemektedir. İFÖD, sınırlı sayıdaki resmi istatistiğe dayanarak TCK'nin 125/3. maddesi hükmünün sistematik olarak ve sıklıkla iktidar partisine mensup kişiler tarafından kullanıldığını ileri sürmüştür.²⁶ Bununla beraber, TCK 125/3 hükmü ile bağlantılı kovuşturma sayılarındaki düşüşün Ağustos 2014'te Erdoğan'ın Türkiye Cumhurbaşkanı olmasına bağlantılı olarak Cumhurbaşkanı'na Hakaret suçunu düzenleyen TCK'nin 299. Maddesi ile bağlantılı soruşturma ve kovuşturma sayılarındaki ciddi artış ile açıklanabileceğini belirtmiştir.

36. Hükümetin 07.04.2021 tarihli Eylem Planında,²⁷ Adalet Bakanlığı tarafından verilen izin mekanizmasının hukuk bir güvence sağladığı ve kovuşturma izninin ancak hakaretin belirgin olduğu durumlarda verildiği ileri sürülmüştür. Ancak, İFÖD, Hükümet'in Eylem Planında ileri sürüldüğünün aksine yerel mahkemelerin sadece hakaretin belirgin ve ciddi düzeyde olması halinde mahkûmiyet kararı vermediği görüşündedir. TCK'nin 299. maddesi sıklıkla gazeteciler, akademisyenler, sanatçılar, siyasetçiler ve sade vatandaşlar üzerinde caydırıcı etki doğuracak şekilde eleştirilerin susturulması ve cezalandırılması için kullanılmaktadır.
37. Örneğin, Eren Keskin ve Reyhan Çapan, Özgür Gündem'de yayınlanan ve Cumhurbaşkanı Erdoğan hakkında bilgi ve yorumlara yer verilen siyasi haber ve makaleleri sebebiyle üç ayrı ceza yargılaması sonucunda TCK'nin 299. maddesi uyarınca 28.000 TL adli para cezasına çarptırılmıştır.²⁸ Karara karşı yapılan itiraz reddedilmiştir. Ayrıca, Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi, 'Diploması Olmayan Seri Katil' ifadesinin ve Cumhurbaşkanı'nın fotoğrafının yer aldığı Facebook paylaşımı hakkında verilen beraat kararını bozmuştur.²⁹
38. Söz konusu mahkûmiyetler sadece sosyal medya üzerinden yapılan paylaşım ve haberler ile sınırlı değildir. Örneğin, Avukat Özgür Urfa, müvekkili için hazırlamış olduğu istinaf başvuru dilekçesi sebebiyle 07.07.2020 tarihinde ve müvekkilinin cezalandırıldığı aynı hüküm olan TCK'nin 299. maddesi uyarınca 10 ay hapis cezasına çarptırılmıştır. İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesi, Özgür Urfa'nın yargılama süresince pişmanlık göstermemesi sebebi ile hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına hükmetmeyi reddetmiştir.³⁰
39. TCK'nin 299. maddesi ayrıca hükümeti eleştiren ve muhalif olan sanatçıların susturulması ve cezalandırılması için kullanılmaktadır. Örneğin, 83 yaşındaki ünlü aktör Genco Erkal sosyal paylaşımını sebebiyle TCK'nin 299. hükmünden hareketle soruşturulmaktadır.³¹ Benzer şekilde, televizyon programındaki ifadeleri sebebiyle aktör olan Metin Akpınar ve Müjdat

²⁶ *Ibid*, § 18-21.

²⁷ DH-DD(2021)379, 07.04.2021.

²⁸ Bianet, Medya Gözlem Veritabanı, "Özgür Gündem gazete yetkilisi Reyhan Çapan'a 'Cumhurbaşkanı'na hakaretten' verilen cezaya onama", <https://medyagozlemveritabanı.org/ozgur-gundem-gazete-yetkilileri-eren-keskin-ve-reyhan-capan-hakinda-cumhurbaskanina-hakaretten-3-dosyada-verilen-toplam-28-bin-tl-adli-para-cezasi-onandi/>

²⁹ Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 18 Ceza Dairesi, E.2018/62, K. 2019/342, 04.03.2019.

³⁰ Expression Interrupted, Freedom of Expression and the Press in Turkey, <https://www.expressioninterrupted.com/freedom-of-expression-and-the-press-in-turkey-250/>

³¹ Gazete Duvar, "Legendary Turkish Actor Genco Erkal Probed for 'insulting president' with Social Media Posts", <https://www.duvarenglish.com/legendary-turkish-actor-genco-erkal-probed-for-insulting-president-with-social-media-posts-news-57142>

Gezen hakkında soruşturma başlatılmıştır. Metin Akpınar ve Müjdat Gezer kutuplaşmanın ve darbenin karşısında tek çözümün demokrasi olduğunu vurgulamıştır. Bu açıklamaları takiben, hükümete yakın olan basın kuruluşları ve iktidar partisine bağlı siyasetçiler Metin Akpınar'ı ve Müjdat Gezen'i hedef almıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan, 'Bunlar sanatçı müsveddesi. Bu işleri böyle karşılıksız bırakamayız. Bunun bedelini ödeyecekler. Şimdi git yargıda bunun bedelini öde.' şeklindeki ifadeleri ile Müjdat Gezen'i ve Metin Akpınar'ı eleştirmiştir. Erdoğan'ın açıklamalarını takiben İstanbul Cumhuriyet Savcılığı TCK'nin 299. maddesinde uyarınca soruşturma başlatmıştır.³² Her iki aktör Anadolu 8. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından yargılanmıştır ve beraat etmiştir ancak Cumhuriyet savcısı ve Cumhurbaşkanı'nın avukatı bu karara itiraz etmiştir ve dosya İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi önünde derdesttir.

40. Hükümet'in Eylem Planı, Adalet Bakanlığı tarafından talep edilen izinler ve bu taleplerin başarı oranına dair hiçbir istatistik içermemektedir ve bu bilgiler kamuya açık değildir. Özellikle bu konu ile ilgili olarak Meclis'te gündeme getirilen soru işbu bildirin yazım tarihi itibarıyla³³ cevaplanmamıştır ve söz konusu istatistiki verilere ulaşmak amacıyla bilgi edinme özgürlüğü kapsamında açılan dava derdesttir.³⁴
41. İFÖD tarafından elde edilen resmi istatistiklere göre, 2010 ile 2019 yılları arasında TCK'nin 299. hükmüne dayanılarak 131.008 ceza soruşturması başlatılmıştır. Erdoğan dönemine karşılık gelen 2014-2019 yıllarında ise 128.872 soruşturma başlatılmıştır. 2019 yılının sonu itibarıyla **31.296** kovuşturma gerçekleşmiştir ve bunların 30.780'i Erdoğan dönemine karşılık gelmektedir (**bkz. EK-3**). Söz konusu veriler iki konuda önem arz etmektedir. İlk olarak, Adalet Bakanlığı'nın izin mekanizması hukuki bir güvence sağlamamaktadır. İzinler herhangi içerik ve/veya ifadenin bağlamı üzerine bir inceleme gerçekleştirilmeksizin otomatik olarak verilmektedir. Kişilerin suçsuz olduğuna dair sadece 4.461 karar verilmiştir. Dolayısıyla, 299 hükmünün uygulaması Adalet Bakanlığı'nın otomatik olarak izin vermesi ile başlamaktadır ve dosya kapsamında savcılığın kovuşturmaya yer olmadığına yönelik olarak verdikleri kararlar çok küçük bir yüzdededir. Çoğunlukla, mahkûmiyet ve/veya hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına hükmedilmektedir. Söz konusu süreç açıkça hukuki güvencelerden yoksundur ve devam eden yargılamalar bakımından Adalet Bakanlığı tarafından verilen izinlerin kovuşturma yer olmadığı ve/veya beraat kararı verilmesini engelleyen siyasi bir etkisi bulunmaktadır. Yakın zamanda, Kamu Denetçiliği Kurumu, 4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkında Kanun uyarınca Cumhurbaşkanlığı'nın TCK'nin 299. maddesi ile ilgili istatistiki verileri sağlaması gerektiğine karar vermiştir. Söz konusu karar göz ardı edilmiştir ve Adalet Bakanlığı karara uymamıştır. Bu sebeple, bir hukuk profesörü tarafından idari dava açılmıştır (**bkz. EK-4 A ve B**).

Sonuç ve Öneriler

³² Evrensel Daily, "Metin Akpınar and Müjdat Gezen released on judicial control terms", 25.12.2018, <https://www.evrensel.net/daily/369279/metin-akpinar-and-mujdat-gezen-released-on-judicial-control-terms>

³³ Soru önergesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/yazili_sozlu_soru_sd.onerge_bilgileri?kanunlar_sira_no=292916

³⁴ Yazılı soru önergesi hakkında bkz. <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/7/7-44312s.pdf>

42. 10. Maddenin güvence altına alınmasını sağlayacak ve 10. Maddenin, Öner ve Türk; Şener; Akçam ve Artun ve Güvener dava grupları bakımından tam ve etkili bir şekilde uygulanmasını sağlayacak uygun bir yasal çerçeve bulunmaması itibariyle herhangi bir aşama kaydedilememiştir.
43. Yukarıda belirtildiği üzere, Bakanlar Komitesi'nin mevcut dava gruplarını incelediği son toplantısından bu yana ilgili hükümler üzerinde kayda değer bir değişiklik yapılmamıştır. Eski tarihli değişiklikler ise Hükümet tarafından belirtilen sonuçları vermemiştir. İFÖD, AİHM ve Bakanlar Komitesi tarafından tespit edilen yapısal problemlerin devam ettiğini ve Türk yetkililer tarafından gerekli adımların atılmadığı görüşündedir.
44. Türk Ceza Kanun'unda ve Terörle Mücadele Kanun'unda yapılan son değişiklikler, **Bakanlar Komitesi tarafından gerekli görüldüğü üzere** öngörülebilirlik ve demokratik toplumda gereklilik standartlarının sağlanması gerektiğini belirten AİHM kararlarına uygun değildir.
45. Ceza ve Terörle Mücadele Kanunlarının ilgili maddelerinin uygulaması ile ilgili olarak Hükümet'ten detaylı bilgi vermesi talep edilmelidir. Her bir eylem planında, hükümetin keyfi olarak istatistiki verilerin toplanma yöntemi değiştirmesi nedeniyle, alınan önlemlerin etki alanını tespit etmek imkânsız hale gelmektedir. Bununla beraber, **Adalet Bakanlığı, 2017 yılında yayınlamış olduğu Adli İstatistikten bu yana ifade suçları ile ilgili ayrıntılı istatistiki verileri sağlamayı bırakmıştır.** Bu sebeple, Bakanlar Komitesi'nin ifade özgürlüğü ile ilgili soruşturmalar, kovuşturmalar ve mahkûmiyet kararları ile ilgili yargı uygulamaları üzerinde düzenli bir şekilde ve detaylı olarak bilgi talep etmesi gerekmektedir.
46. Hükümetten ayrıca ilgili hükümler uyarınca verilen mahkûmiyet kararları üzerine emsaller sunması talep edilmelidir. Hükümet en iyi uygulamalara dair örnekler sunmuştur ancak fikirlerin barışçıl bir şekilde ifade edilmesinin cezalandırıldığı binlerce örnek bulunmaktadır. Karşılaştırmalı bir değerlendirme yapılmaksızın en iyi uygulamalara dair verilen örnekler yanıltıcıdır.
47. **Öner ve Türk; Şener; Akçam ve Artun ve Güvener dava grupları nitelikli izleme usulü kapsamında kalmaya devam etmelidir** ve ifade özgürlüğü ve basının demokratik toplumların temelini oluşturduğu dikkate alındığında Bakanlar Komitesi'nin Öner ve Türk; Şener; Akçam ve Artun ve Güvener dava grupları ile ilgili mevzuat değişikliklerini sıklıkla ve düzenli olarak incelemesi gerekmektedir.

İfade Özgürlüğü Derneği - İFÖD (Türkiye)

Web: <https://ifade.org.tr> Twitter: @ifadeorgtr

İfade Özgürlüğü Derneği (İFÖD) düşünce ve ifade özgürlüğü hakkını korumak ve geliştirmek amacıyla Ağustos 2017'de kurulmuştur. Dernek, herkesin düşünce ve ifade özgürlüğünden ve bilgi ve haberlere erişim ve yayma hakkından yararlandığı bir toplum öngörmektedir.